ETLA Raportti | Report | 142 30.11.2023

Missä määrin Suomi käy kansainvälistä palvelukauppaa?

Jyrki Ali-Yrkkö
Elinkeinoelämän tutkimuslaitos
jyrki.ali-yrkko@etla.fi

Natalia Kuosmanen
Elinkeinoelämän tutkimuslaitos
natalia.kuosmanen@etla.fi

Suositeltava lähdeviittaus:
Ali-Yrkkö, Jyrki & Kuosmanen, Natalia (30.11.2023). ”Missä määrin Suomi käy kansainvälistä palvelukauppaa?”. ETLA Raportti No 142. https://pub.etla.fi/ETLA-Raportit-Reports-142.pdf

Tiivistelmä

Tässä raportissa tarkastellaan Suomen kansainvälisen palvelukaupan kehitystä ja koostumusta verrattuna muihin maihin. Tulosten mukaan palvelujen vienti on Suomessa kasvanut selvästi, mutta hitaammin kuin EU-alueella keskimäärin. Eri maat ovat erikoistuneet erityyppisiin palveluihin. Suomen erityispiirteenä on IT-palvelujen ja ohjelmistojen suuri rooli. Ruotsi puolestaan vie huomattavasti musiikkipalveluja ja Tanska meriliikenteen palveluja. Koska Suomen palveluvienti on varsin keskittynyttä muutamiin palveluihin, tulevaisuudessa palveluviennin kirjoa olisi hyvä pystyä laajentamaan.

Abstract

To What Extent Does Finland Engage in International Trade of Services?

This report examines the development and composition of Finland's international trade in services compared to other countries. The findings reveal a substantial growth in Finland's service exports, though at a slower pace than the EU average. Different countries have specialized in various types of services. Finland stands out for its prominent presence in IT services and software, while Sweden specializes in music services, and Denmark in maritime transport services. Both Finland and Denmark have focused their service exports in specific areas. In the future, diversifying the range of service exports is crucial.

KTT **Jyrki Ali-Yrkkö** on Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen tutkimusjohtaja.

MMT **Natalia Kuosmanen** on Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen tutkimuspäällikkö.

Ph.D. (Econ.) **Jyrki Ali-Yrkkö** is a Research Director at Etla Economic Research.

Ph.D. **Natalia Kuosmanen** is a Chief Research Scientist at Etla Economic Research.

Kiitokset: Tämä tutkimus on tehty osana Palta ry:n rahoittamaa laajempaa tutkimuskokonaisuutta. Haluamme kiittää Palta ry:tä hankkeen rahoituksesta.

Acknowledgements: This research was conducted as part of a larger research project funded by Palta ry. We gratefully acknowledge the financial support provided by Palta ry.

Avainsanat: Kansainvälistyminen, Palvelu, Tuonti, Vertailu, Vienti

Keywords: Comparison, Exports, Internationalization, Imports, Service

JEL: F14, L8

Sisällys

1 Johdanto 4

2 Palvelukaupan kehitys 4

2.1 Kasvaako palvelukauppamme vertailumaita nopeammin? 4

2.2 Mikä on EU:n sisä- ja ulkomarkkinoiden rooli palvelukaupassa? 7

2.3 Millaisilla palveluilla kauppaa käydään? 8

2.4 Viennin erikoistuminen ja suhteellinen kilpailuetu 10

3 Johtopäätökset ja keskustelu 12

3.1 Palvelukauppa on kasvanut 12

3.2 Palvelukaupassa on eroja maiden välillä 12

3.3 Miltä näyttää tulevaisuus? 12

Liitteet 13

Viite 15

Kirjallisuus 15

1 Johdanto

Yhä suurempi osa palveluista on tullut alttiiksi kansainväliselle kilpailulle. Osa palveluista on sellaisia, joita voidaan tuottaa eri paikassa kuin ne kulutetaan. Niitä voidaan siis viedä ja tuoda samalla tavalla kuin fyysisiä tavaroita.

Keskeisenä mahdollistajana ovat olleet nopeat tietoliikenneverkot ja digitaaliteknologian kehittyminen. Esimerkiksi peliyritykset Supercell ja Metacore myyvät pelejä moneen maahan, ja niiden kansainvälinen myynti näkyy Suomen palveluviennissä. Palveluvientiin lukeutuu muun muassa myös se, että Suomessa toimiva yritys myy ulkomailla sijaitsevalle teollisuusyritykselle etähuoltopalveluja, jolla teollisuusyrityksen laitteistojen tilaa voidaan seurata ja niiden toimintaa säätää. Palvelutuonnista esimerkkinä toimikoon Finnairin vuonna 2023 tekemä asiakaspalvelutoimintojen siirto Bulgariaan, josta käsin palvellaan suomalaisiakin asiakkaita.

Palvelujen kansainvälinen kauppa voi koskettaa myös sellaisia palveluja, jotka tuotetaan edelleen paikan päällä. Näiden kohdalla kyse on usein konseptin viemisestä. Esimerkiksi kahvilat ovat mitä suuremmassa määrin paikallista läsnäoloa vaativa palvelu, mutta sen konseptilla – kuten Espresso House -kahvilat – ja konseptiin liittyvällä tavaramerkillä tai brändiarvolla voidaan käydä kansainvälistä kauppaa. Tämä tavaramerkkeihin, tekijänoikeuksiin ja patentteihin liittyvä kaupankäynti maiden välillä on osa palvelujen vientiä ja tuontia.

Palvelujen ulkomaankauppaa harjoittavat sekä palvelualan että teollisuuden yritykset. Suomen palveluviennistä noin 55 % syntyy palvelualan yritysten toimesta ja 45 % teollisuusyritysten toimesta[1].

Kansainvälisen palvelukaupan rooli taloudessa on kahtalainen. Yhtäältä palvelujen vienti edellyttää niiden tuottamista ja siten sillä on suora vaikutus kotimaan talouteen.

Toisaalta palvelut toimivat myös infrastruktuurina, joka mahdollistaa tavaroiden kansainvälisen kaupan. Tavaroiden vienti maasta toiseen edellyttää meri-, ilma-, juna- tai maantiekuljetuspalveluita, mutta myös erilaisia varastointi- ja jakelupalveluita (OECD, 2017, s. 116). Sama koskee myös verkkokauppaa. Kuljetuspalveluiden lisäksi verkkokauppa tarvitsee digitaalista infrastruktuuria, jonka varassa kauppa käydään. Verkkokauppa edellyttää muun muassa tietoliikenne- ja ohjelmistopalveluja sekä maksujen välityksiä koskevia palveluja.

Kansainvälistyminen on kaksisuuntainen tie. Jos jotain palvelua voidaan viedä, sitä voidaan myös tuoda. Myös puhtaasti kotimarkkinoilla toimiva palveluyritys kohtaa siis kansainvälistä kilpailua.

Tämä herättää kysymyksiä siitä, miten Suomi pärjää tässä kansainvälisessä kilpailussa ja millaisia palveluja Suomi vie ja toisaalta tuo. Entä miten palvelukauppa on Suomessa kehittynyt muihin maihin verrattuna? Näihin kysymyksiin pyrimme tässä raportissa vastaamaan.

2 Palvelukaupan kehitys

2.1 Kasvaako palvelukauppamme vertailumaita nopeammin?

Aluksi tarkastellaan palveluvienti-intensiteettiä, joka on laskettu suhteuttamalla kunkin maan palveluviennin arvo bruttokansantuotteeseen (taulukko 1).

Kymmenen vuotta sitten (vuonna 2013) koko EU-alueen palveluvienti-intensiteetti oli 11,5 %, mikä ylitti vastaavan osuuden Suomessa (9 %). Suomen osuus jäi myös matalammaksi kuin Tanskassa (20,8 %), Ruotsissa (12,7 %) ja Itävallassa (15 %). Sen sijaan Saksassa (7,3 %) osuus oli Suomea matalampi.

Vaikka Suomen palveluvienti-intensiteetti nousi kymmenessä vuodessa noin 12 %:iin, ei Suomi saavuttanut vertailumaita. Saksaa lukuun ottamatta palveluvienti-intensiteetin kasvu oli muissa maissa Suomea nopeampaa. Erityisen nopeasti kasvoi Tanskan palveluvienti-intensiteetti. Tuoreimpien tietojen mukaan palveluvienti suhteessa bkt:hen oli Tanskassa jo 31,6 % ja Itävallassa puolestaan 17,3 %.

Vaikka Suomi ei ole saavuttanut vertailumaiden palveluvienti-intensiteetin tasoa, on tärkeää huomata, että kasvua on kuitenkin ollut. Vuosien 2013 ja 2022 välillä palveluvienti-intensiteetti kasvoi 2,7 %-yksikköä.

Palveluviennin lisäksi on hyvä myös vertailla palvelujen tuonnin kehitystä (taulukko 2).

Taulukko 1 Palveluvienti suhteessa bkt:hen, %

	EU	Tanska	Saksa	Itävalta	Ruotsi	Suomi
2013	11,5	20,8	7,3	15,0	12,7	9,3
2014	12,2	20,8	7,7	15,5	13,2	9,4
2015	13,0	21,3	8,4	15,5	14,4	10,3
2016	13,1	20,3	8,5	15,5	14,1	10,6
2017	13,7	21,6	8,7	16,1	13,7	11,3
2018	14,2	23,1	9,0	16,7	13,2	11,5
2019	14,9	24,1	9,2	17,2	14,6	12,8
2020	13,2	21,4	8,2	14,9	12,9	11,0
2021	14,2	23,5	9,1	14,5	12,8	11,3
2022	16,0	31,6	10,5	17,3	16,0	12,0
Muutos 2013–2022, %-yks.	**4,5**	**10,8**	**3,2**	**2,3**	**3,4**	**2,7**

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon.

Taulukko 2 Palvelutuonti suhteessa bkt:hen, %

	EU	Tanska	Saksa	Itävalta	Ruotsi	Suomi
2013	10,2	18,6	8,8	11,9	10,9	11,6
2014	10,9	18,3	8,6	12,5	11,9	11,2
2015	12,1	19,2	9,0	12,5	12,2	11,8
2016	12,1	19,0	9,1	12,6	12,0	11,9
2017	12,5	19,0	9,4	13,3	12,9	11,9
2018	12,8	20,6	9,5	14,1	13,0	12,9
2019	14,1	22,0	9,7	14,8	14,0	13,6
2020	12,7	20,3	8,1	12,8	12,4	12,1
2021	12,8	20,5	9,0	13,9	12,4	12,2
2022	14,2	24,3	11,2	15,7	16,6	14,3
Muutos 2013–2022, %-yks.	**4,0**	**5,7**	**2,4**	**3,8**	**5,7**	**2,7**

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon.

Vuonna 2013 EU-alueen palvelutuonti-intensiteetti (palvelutuonti suhteessa bkt:hen) oli 10 %, mikä oli matalampi luku kuin Suomessa (noin 12 %). Ruotsissa ja Itävallassa vastaavat luvut olivat suunnilleen samalla tasolla kuin Suomessa (noin 11 % ja 12 %). Tanskassa vastaava luku oli Suomea korkeampi (19 %).

Edellä olevissa laskelmissa palvelujen ulkomaankauppaa suhteutettiin kunkin maan bkt:hen. Koska näihin lukuihin vaikuttaa myös maan bkt-kasvu, on hyvä tarkastella palvelukaupan kasvua sellaisenaan (kuvio 1).

Sekä palveluvienti että -tuonti ovat kasvaneet ripeästi kaikilla vertailualueilla (kuvio 1). Suomen palveluvienti kasvoi kymmenessä vuodessa 45 %. Merkittävästä kasvusta huolimatta EU-alueella palvelujen vienti kasvoi keskimäärin tätäkin nopeammin (55 %). Erityisen nopeasti kasvoi Tanskan palveluvienti (88 %). Sen sijaan

Kuvio 1 Palveluviennin ja -tuonnin kasvu 2013–2022, %

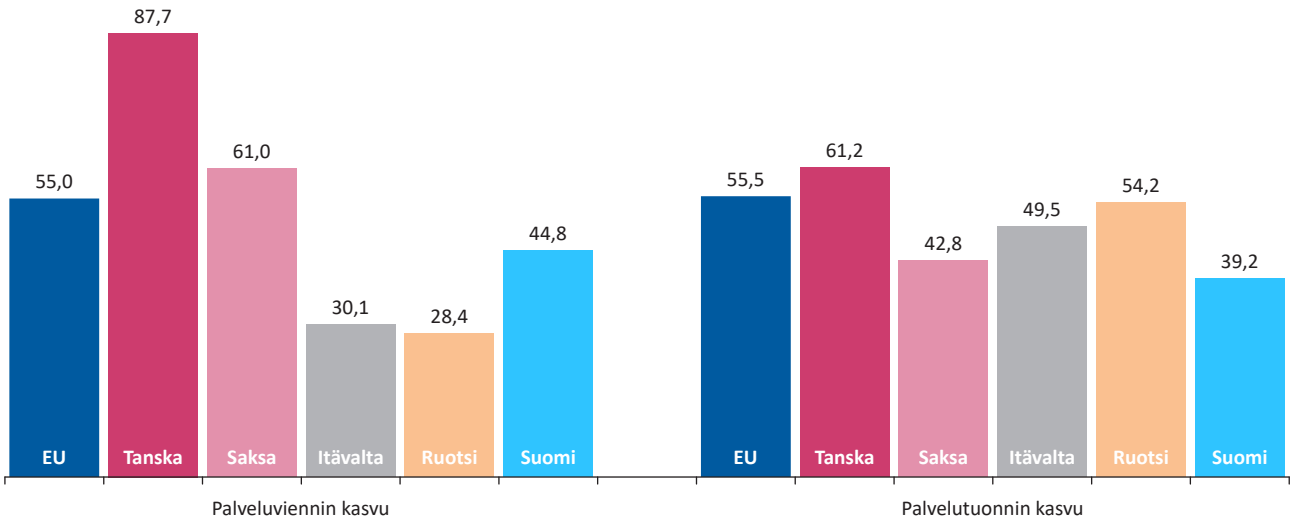

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon. Kunkin maan luvut on deflatoitu ko. maan bkt-hintaindeksillä.

Ruotsissa ja Saksassa palveluviennin kasvu jäi Suomea hitaammaksi.

Myös palvelutuonnin kasvussa on eroja vertailumaiden välillä (kuvion 1 oikea puoli). Erot kasvuvauhdissa ovat kuitenkin pienempiä kuin palveluviennin kohdalla. Suomessa palvelutuonti kasvoi 39 %, mikä oli selvästi hitaampaa kuin EU-alueella keskimäärin (55 %).

Palvelutuonti kasvoi erityisen nopeasti Tanskassa (61 %), ja myös Ruotsissa palvelutuonti kasvoi selvästi Suomea nopeammin.

Mikä on muiden EU-maiden rooli viennin palvelukaupassa, ja onko siinä eroja vertailumaiden välillä? Seuraavaksi tarkastellaan erikseen EU:n sisämarkkinakauppaa (kuvio 2) ja kauppaa, jota käydään EU:n ulkopuolisten maiden kanssa (kuvio 3).

EU-maiden välisen palveluviennin kehitys vaihtelee huomattavasti maittain, mutta palvelutuonnin kehityksessä erot ovat pienempiä (kuvio 2). Tanska ja Saksa ovat lisänneet merkittävästi palveluvientiään muihin EU-maihin (70 % ja 64 %). Suomen palveluvienti muihin EU-maihin kasvoi 48 %. Sen sijaan Itävallassa (35 %) ja Ruotsissa (29 %) kasvu on ollut maltillisempaa.

Erot vertailumaiden välillä koskien palvelutuonnin kasvua muista EU-maista ovat suhteellisen vähäisiä. Palvelutuonnin kasvuvauhti muista EU-maista vaihteli vertailumaiden kesken 46 % ja 58 % välillä.

Kiinnostava havainto koskee koko EU-alueen sisäisen palveluviennin ja -tuonnin kasvua. Näiden lukujen pitäisi olla yhtä suuria. Käytännössä näin ei tilastojen mukaan kuitenkaan ole, sillä 2013–2022 EU:n sisäinen palveluvienti kasvoi 58 % ja -tuonti puolestaan 51 %. Ero näkyy myös absoluuttisissa summissa. Vuonna 2022 EU:n sisäinen palveluvienti oli suuruudeltaan 2 530 miljardia euroa ja palvelutuonti 2 256 miljardia euroa. Erot summissa ja kasvuvauhdeissa kertovat ainakin osin siitä, että palvelujen ulkomaankauppaa on vaikeampi mitata kuin fyysisten tavaroiden ulkomaankauppaa.

Entä miten palvelukauppa on kehittynyt EU:n ulkopuolisten maiden kanssa? Vertailumaiden välillä paljastuu merkittäviä eroja siinä, miten niiden kansainvälinen palvelukauppa on kasvanut EU:n ulkopuolisen alueen kanssa (kuvio 3).

Kymmenessä vuodessa Tanskan palveluvienti EU:n ulkopuolelle on lähes kaksinkertaistunut (99 %). Suomen vastaava kasvu oli noin 42 % jääden hieman alle EU:n keskiarvon (52 %). Hitainta kasvu oli Itävallassa (16 %) ja Ruotsissakin se (28 %) jäi selvästi alle Suomen lukeman.

Suomen palvelutuonnin kasvu EU:n ulkopuolelta (24 %) oli vertailumaiden hitainta. Suurin kasvu palvelutuonnis-

Kuvio 2 Palveluviennin ja -tuonnin kasvu 2013–2022 EU:n sisällä, %

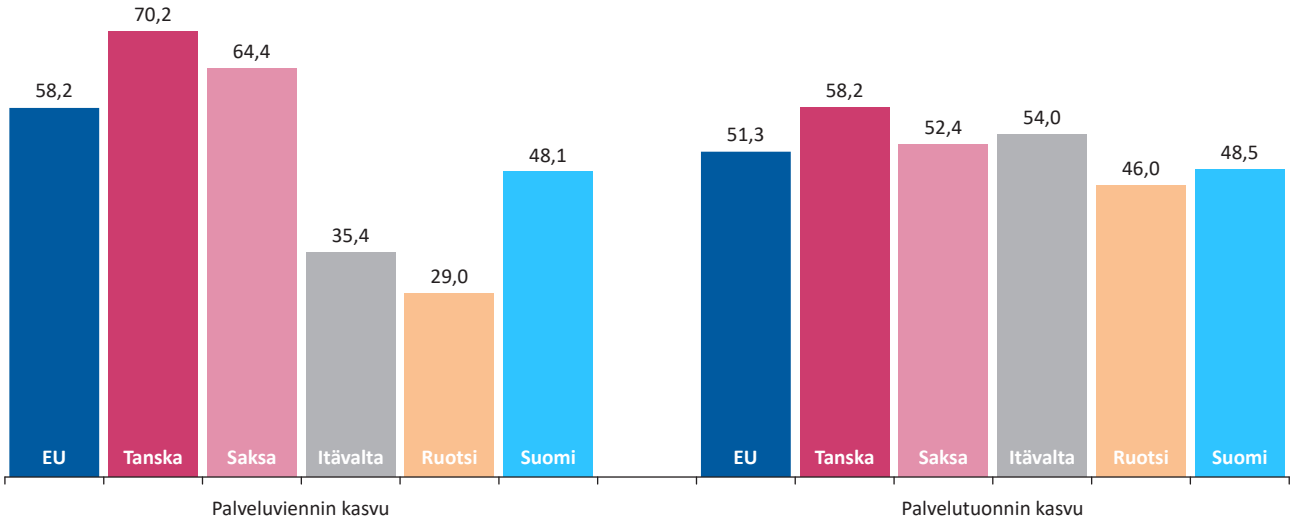

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon. Kunkin maan luvut on deflatoitu ko. maan bkt-hintaindeksillä.

Kuvio 3 Palveluviennin ja -tuonnin kasvu 2013–2022 EU:n ulkopuolisten maiden kanssa, %

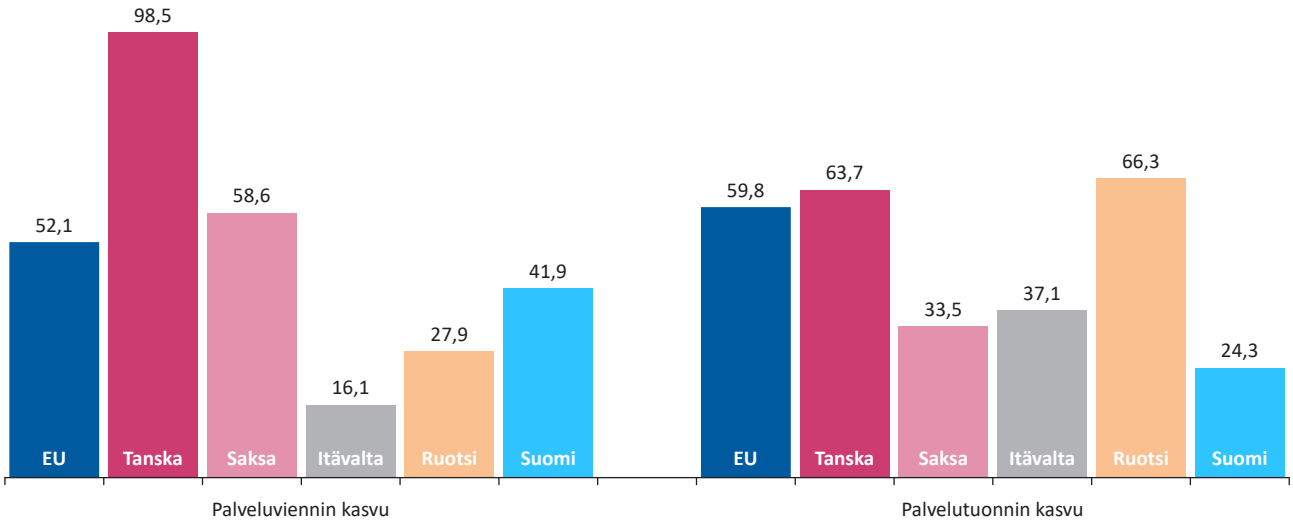

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon. Kunkin maan luvut on deflatoitu ko. maan bkt-hintaindeksillä.

sa EU:n ulkopuolelta nähtiin Ruotsissa (66 %) ja Tanskassa (64 %).

Yhteenvetona voidaan todeta, että palveluilla käydään yhä enemmän kansainvälistä kauppaa. Viimeisten kymmenen vuoden aikana palvelukauppa on kasvanut bkt:ta nopeammin niin Suomessa kuin koko EU-alueellakin. Kasvua on ollut niin palvelujen tuonnissa kuin viennissäkin.

2.2 Mikä on EU:n sisä- ja ulkomarkkinoiden rooli palvelukaupassa?

Ehkä hieman yllättäen EU-alueen ulkopuoliset maat ovat monelle maalle jopa tärkeämpi markkina-alue kuin EU-alue (kuvio 4).

Kymmenessä vuodessa EU-alueen merkitys palveluviennin kohdemarkkinana on useimpien vertailumaiden kohdalla hieman kasvanut. Esimerkiksi Suomessa EU:n osuus on kasvanut prosenttiyksiköllä, samoin kuin Saksassa. Ruotsissa EU-alueen osuus on pysynyt ennallaan.

Poikkeuksena mainittakoon Tanska. Sen kohdalla EU:n merkitys palveluviennin kohdealueena on laskenut. Myös Itävalta eroaa muista vertailumaista. Sen palveluviennistä yli kolme neljäsosaa suuntautuu EU-alueelle. Tätä selittänee se, että iso osa Itävallan palveluviennistä on maantiekuljetuksia, ja nämä kuljetukset kohdistuvat useimmiten toisiin EU-maihin.

Vertailumaiden välillä on eroja myös siinä, kuinka suuri osa niiden palvelutuonnista tulee muista EU-maista (kuvio 5).

Kuvio 4 Muihin EU-maihin suuntautuneen palveluviennin osuus koko palveluviennistä (2013 vs. 2022), %

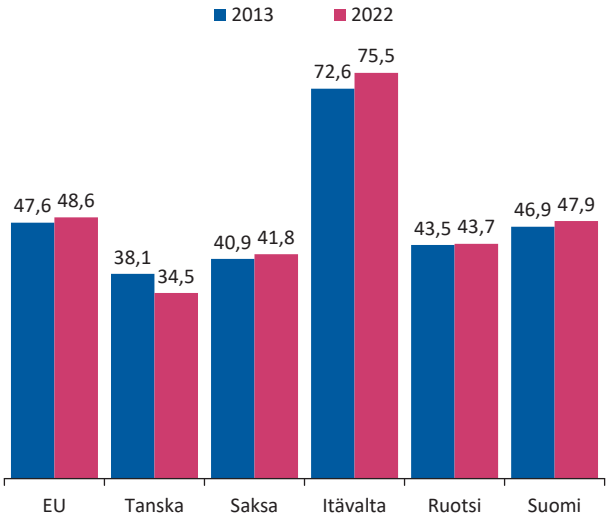

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon.

Kuvio 5 Muista EU-maista tuotujen palvelujen osuus kunkin maan koko palvelutuonnista (2013 vs. 2022), %

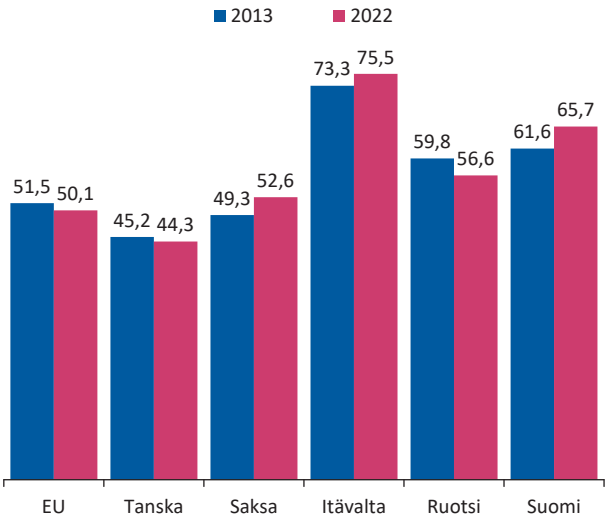

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon.

Useissa vertailumaissa palvelutuonnin osuus muista EU-maista on pysynyt ennallaan tai kasvanut lievästi. Selvin poikkeus on Tanska, jossa EU:n osuus on vähentynyt. Ruotsissa EU-alueen osuus sen palvelutuonnista on pysynyt samalla tasolla kuin kymmenen vuotta aiemmin.

Vuonna 2022 Suomeen tuoduista palveluista kaksi kolmasosaa tuli muista EU-maista (kuvio 5). Vuodesta 2013 tämä osuus on kasvanut neljällä prosenttiyksiköllä. Myös Saksassa muista EU-maista tuotujen palvelujen osuus on kasvanut yhtä paljon. Sen sijaan tasossa on edelleen selvä ero. Vuonna 2022 Saksaan tuoduista palveluista 53 % tuli muista EU-maista.

2.3 Millaisilla palveluilla kauppaa käydään?

Koko taloutta koskevat luvut peittävät alleen sen, että palvelujen ulkomaankauppa voi eri maissa koostua hyvin erilaisista palveluista. Myös palvelukaupan keskittyneisyys voi vaihdella maittain (taulukko 3).

Palvelujen ulkomaankauppaa jaotellaan eri luokkiin huomattavasti karkeammin kuin tavarakauppaa. Kun tavarakauppaa jaotellaan peräti 10 000 eri luokkaan, palveluissa luokkia on parhaimmillaankin vain joitain kymmeniä. Tästä syystä palvelukaupan analyyseissä joudutaan tyytymään karkeampaan tasoon. Seuraavissa tarkasteluissa on käytetty hienojakoisinta luokittelua, mitä vertailumaista on yhdenmukaisesti saatavilla.

Viisi tärkeintä palveluerää vastaavat 78 % Suomen koko palveluviennistä (taulukon 3 vasen puoli). Osuus on selvästi suurempi kuin Ruotsissa (60 %), Itävallassa (69 %) ja Saksassa (52 %) mutta samalla tasolla kuin Tanskassa (78 %). Kun tarkastellaan koko EU-aluetta, sen viennistä 55 % tulee viidestä tärkeimmästä palvelusta. Keskittyneisyys on siis Suomessa suurempaa kuin EU-alueella keskimäärin.

Palvelutuonnin osalta keskittyneisyys ei Suomessa ole yhtä suuri kuin palveluviennissä. Suomen koko palvelutuonnista 67 % tulee viidestä tärkeimmästä palveluerästä, mikä on lähellä Itävallan (69 %) ja Tanskan lukemia (69 %). Ruotsissa vastaava osuus jää hieman matalammaksi (62 %). Koko EU-alueen palvelutuonnista viiden tärkeimmän palveluerän osuus on 54 %.

Mitkä nämä palvelut kussakin maassa ovat, jotka muodostavat valtaosan palvelukaupasta? Hienojakoisempi tarkastelu paljastaa sekä yhteneväisyyksiä että kiinnostavia eroavaisuuksia maiden välillä (taulukko 3).

Suomen palveluviennistä lähes 44 % tulee IT-palveluiden ja ohjelmistojen myynnistä. Vaikka IT-palvelut ja ohjelmistot ovat merkittäviä palveluvientieriä kaikille vertailumaille, niiden osuus koko palveluviennistä on Suomessa yli kaksi kertaa vertailumaita suurempi. Esimerkiksi Ruotsissa niiden osuus Ruotsin koko palveluviennistä jää 19 %:iin ja Tanskassa runsaaseen 6 %:iin.

On hyvä todeta, että IT-palvelut ja ohjelmistot sisältävät monenlaisia palveluja. Suomen kohdalla näiden palveluviennistä noin 1/3 on ohjelmistoja ja vajaa 2/3 muita tietojenkäsittelypalveluja.

Kiinnostava ero Suomen ja muiden vertailumaiden välillä koskee tuotannollisten palveluiden vientiä. Suomen koko palveluviennistä ne vastaavat 6 %:a. Sen sijaan missään toisessa vertailumaassa tuotannollisten palveluiden vienti ei yllä viiden tärkeimmän palveluvientierän joukkoon. Syy Suomen erikoisuuteen on Uudenkaupungin autotehdas, joka myy valmistuspalveluja erityisesti saksalaisille autonvalmistajille.

Taulukko 3 Tärkeimmät vienti- ja tuontipalvelut eri maissa

Viennin kannalta viisi merkittävintä palvelua	% kaikista	Tuonnin kannalta viisi merkittävintä palvelua	% kaikista
Suomi		**Suomi**	
It ja ohjelmistot	43,5	Muut liike-el. palv.	19,2
Muut liike-el. palv.	11,7	It ja ohjelmistot	14,0
IPR:ien käyttö	10,3	Konsultointi	11,8
Konsultointi	6,4	Meriliikenne	11,1
Tuotannolliset palv.	6,0	T&k-palv.	10,5
5 tärkeintä yhteensä	**78,0**	**5 tärkeintä yhteensä**	**66,6**
Ruotsi		**Ruotsi**	
It ja ohjelmistot	18,9	Konsultointi	14,4
IPR:ien käyttö	11,1	IPR:ien käyttö	13,5
Muut liike-el. palv.	10,8	Muut liike-el. palv.	13,2
Konsultointi	10,4	It ja ohjelmistot	11,7
Audiovisuaaliset palv.	8,4	T&k-palv.	9,3
5 tärkeintä yhteensä	**59,6**	**5 tärkeintä yhteensä**	**62,1**
Tanska		**Tanska**	
Meriliikenne	55,4	Meriliikenne	38,2
It ja ohjelmistot	6,4	It ja ohjelmistot	8,8
Muu liikenne (pl. ilma- ja meriliikenne)	5,7	Konsultointi	8,7
Muut liike-el. palv.	5,3	Muu liikenne (pl. ilma- ja meriliikenne)	6,8
Konsultointi	4,8	Henk.koht. matkat	6,4
5 tärkeintä yhteensä	**77,6**	**5 tärkeintä yhteensä**	**69,0**
Itävalta		**Itävalta**	
Muu liikenne (pl. ilma- ja meriliikenne)	21,1	Muut liike-el. palv.	15,8
Muut liike-el. palv.	17,6	It ja ohjelmistot	12,1
It ja ohjelmistot	11,9	Konsultointi	8,8
Henk.koht. matkat	11,5	Muu liikenne (pl. ilma- ja meriliikenne)	22,3
Konsultointi	6,6	Henk.koht. matkat	9,5
5 tärkeintä yhteensä	**68,7**	**5 tärkeintä yhteensä**	**68,5**
Saksa		**Saksa**	
Meriliikenne	12,7	Henk.koht. matkat	12,2
IPR:ien käyttö	11,8	Konsultointi	10,9
Muut liike-el. palv.	9,8	It ja ohjelmistot	10,7
Konsultointi	9,3	Muu liikenne (pl. ilma- ja meriliikenne)	10,5
It ja ohjelmistot	8,5	Muut liike-el. palv.	10,5
5 tärkeintä yhteensä	**52,1**	**5 tärkeintä yhteensä**	**54,8**
EU		**EU**	
It ja ohjelmistot	16,3	Muut liike-el. palv.	12,6
Muut liike-el. palv.	12,1	Konsultointi	12,6
Konsultointi	9,3	IPR:ien käyttö	11,8
Meriliikenne	8,8	Muu liikenne (pl. ilma- ja meriliikenne)	9,3
Henk.koht. matkat	8,1	It ja ohjelmistot	7,9
5 tärkeintä yhteensä	**54,5**	**5 tärkeintä yhteensä**	**54,3**

Huom. Tiedot koskevat vuotta 2021.

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon.

Ruotsin palveluviennin erikoisuus on audiovisuaalisten palvelujen suuri osuus (8,4 %). Tämä kuvastaa erityisesti musiikkialan vientitoimintaa. Tanskan palveluviennin erikoispiirre koskee puolestaan meriliikennettä. Tanskassa on vahva meriliikenneala, mikä näkyy myös meriliikenteen erittäin suurena vientiosuutena (55 %).

Myös palvelutuonnissa on sekä eroja että yhtäläisyyksiä vertailumaiden välillä. Kaikkiin vertailumaihin tuodaan verraten paljon IT-palveluja ja ohjelmistoja. Sama koskee konsultointia ja muita liike-elämän palveluja. Sen sijaan eroja on erityisesti meriliikenteen merkityksessä. Meriliikennepalvelujen tuonti on erityisen tärkeää Tanskalle (38 %) ja Suomelle (11 %).

2.4 Viennin erikoistuminen ja suhteellinen kilpailuetu

Suomen kilpailukykyä tai suhteellista kilpailuetua kansainvälisillä palvelumarkkinoilla arvioidaan käyttämällä tietoja palveluiden viennistä.

Tässä raportissa kilpailukykyä arvioidaan laskemalla eri palveluerille suhteellista etua kuvaava indeksi (ARCA - Additive RCA index), jonka kehittivät Hoen ja Oosterhaven (2006) perustuen aiempaan RCA-indeksiin (Balassa, 1965). ARCA-indeksi lasketaan seuraavasti (yhtälö 1):

$$(1) \quad ARCA_{ij} = {X_{ij}}/{X_i} - {X_{wj}}/{X_w},$$

missä termi X_{ij} kuvaa palvelun j vientiä maasta i ja termi X_i puolestaan maan i kokonaisvientiä. Termi X_{wj} kuvaa puolestaan sitä, kuinka paljon palvelua j viedään globaalisti. Koko maailman vientiä kuvataan termillä X_w.

Indeksissä lasketaan ensin, miten suuri on kunkin palveluerän osuus kyseisen maan koko palveluviennistä. Tätä osuutta verrataan siihen, mikä on kyseisen palveluerän osuus EU:n koko palveluviennistä.

Indeksi vaihtelee -1:n ja 1:n välillä, ja positiiviset arvot kertovat maan suhteellisesta edusta kyseisen palveluerän kohdalla.

Indeksin laskemisessa käytetään Eurostatin tietoja kunkin maan palvelukaupasta. Vertailumaista on yhdenmukaisia tietoja kaikkiaan 24 eri palveluerästä.

Vertailu paljastaa selviä eroja vertailumaiden välillä. Eroja on sekä itse palveluissa että kilpailukykyisten palvelujen määrässä.

Kilpailukykyindeksin mukaan Suomi on kansainvälisesti erityisen kilpailukykyinen kolmen palvelun kohdalla, jotka ovat 1) IT-palvelut ja ohjelmistot, 2) aineettomat oikeudet (IPR) ja 3) tuotannolliset palvelut (kuvio 6a).

Aineettomien oikeuksien nousu tälle listalle on kiinnostava löydös. Yritykset ovat luoneet aineettomia oikeuksia, joita viedään muihin maihin. Mitä nämä käytännössä voivat olla? Näihin voi lukeutua esimerkiksi patenttien lisensointi ulkomaisille yrityksille. Toinen esimerkki koskee konsernien sisäistä kauppaa. Suomessa toimiva emoyhtiö voi omistaa yrityksen tavaramerkin ja brändin, jotka se lisensoi ulkomailla sijaitsevien yritysten käyttöön. Tällöin ulkomaiset tytäryritykset maksavat näiden käytöstä suomalaiselle emoyhtiölle.

Kilpailukykyisten tai suhteellisen kilpailuedun listalla ovat Suomen kohdalla myös tuotannolliset palvelut, jotka ovat nousseet tälle listalle Uudenkaupungin autotehtaan ansiosta.

Indeksin perusteella Ruotsilla on selvästi monipuolisempi joukko palveluita, joissa sillä on suhteellinen kilpailuetu. Kun Suomella näitä palveluita oli vain kolme, Ruotsilla niitä on kolminkertainen määrä.

Ruotsissa kärkeen nousevat audiovisuaaliset palvelut (kuvio 6b). Maa on jo pitkään menestynyt musiikkiviennissä. Ruotsi onkin yksi harvoja maita, joissa musiikkiviennin arvo ylittää sen tuonnin arvon (Export Music Sweden, 2020).

Tanskalla on selvä suhteellinen etu merikuljetuksissa (kuvio 6c). Se onkin yksi merikuljetusten johtavia maita maailmassa. Itävallan merkittävä suhteellinen etu koskee puolestaan maantiekuljetuksia. Sen maantieteellinen asema on tarjonnut sille hyvän mahdollisuuden hyötyä maantiekuljetuksilla siirrettävästä rahdista eri maiden välillä.

Itävallalla on Ruotsin tavoin monipuolinen joukko palveluita, joissa sillä on suhteellinen etu (kuvio 6d). Kärjessä ovat maantiekuljetukset, mutta listalla on monia muitakin palveluita.

Kuvio 6a Suomen kilpailukyky eri palveluissa, ARCA-indeksi, 2021

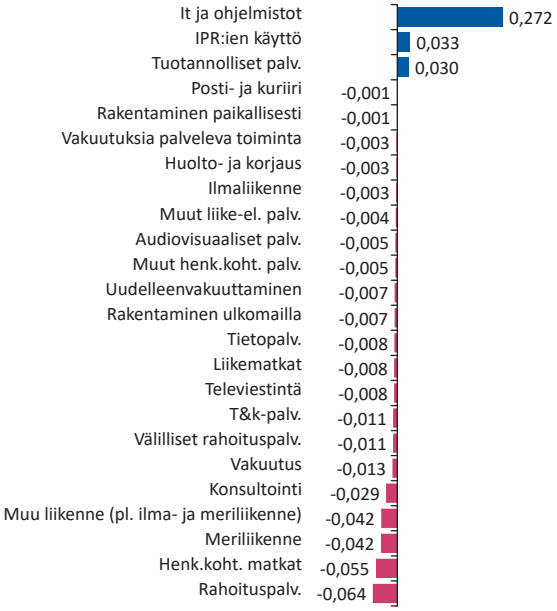

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon.

Kuvio 6b Ruotsin kilpailukyky eri palveluissa, ARCA-indeksi, 2021

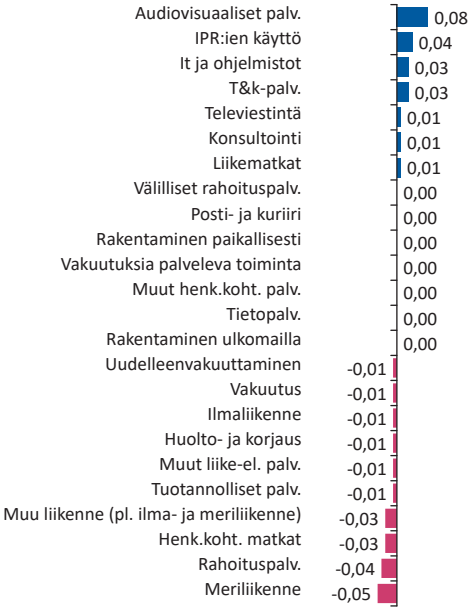

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon.

Kuvio 6c Tanskan kilpailukyky eri palveluissa, ARCA-indeksi, 2021

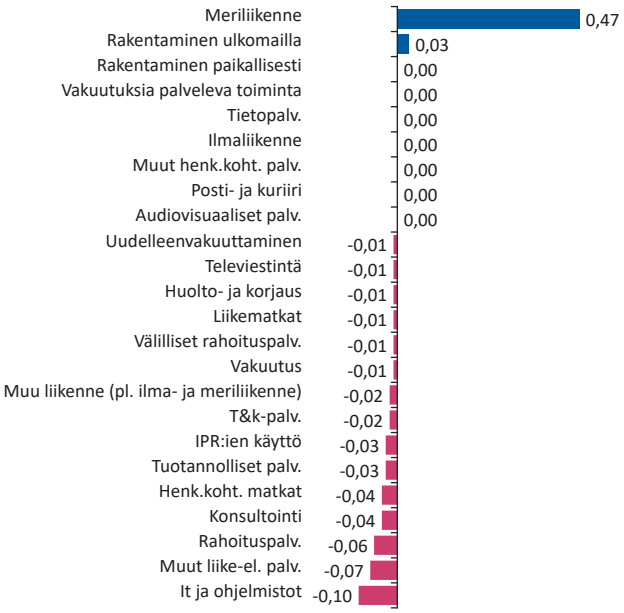

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon.

Kuvio 6d Itävallan kilpailukyky eri palveluissa, ARCA-indeksi, 2021

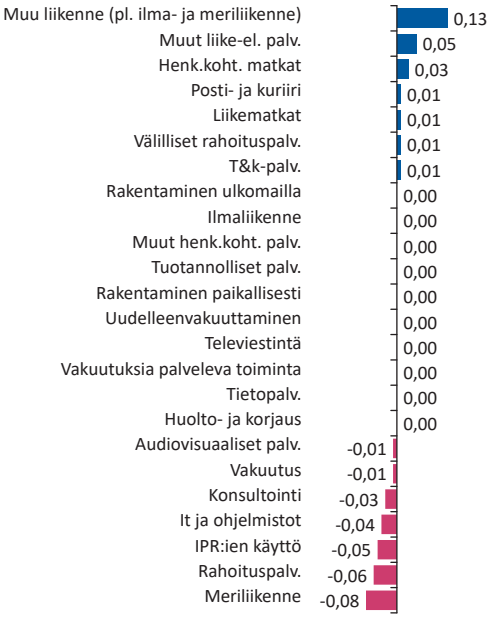

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon.

3 Johtopäätökset ja keskustelu

3.1 Palvelukauppa on kasvanut

Palveluilla käydään yhä enemmän kansainvälistä kauppaa. EU-maiden yhteenlaskettu palveluvienti yltää yli 2 500 miljardin euron.

Hieman yli puolet EU-maiden palveluviennistä suuntautuu EU-alueen ulkopuolelle, ja sama koskee Suomea. EU:n ulkopuolisista maista selvästi tärkein maa Suomen palveluviennille on Yhdysvallat. Vuonna 2022 Suomi vei Yhdysvaltoihin palveluja 6,5 miljardin euron arvosta. Muita Suomelle tärkeitä palveluviennin kohdemarkkinoita EU:n ulkopuolella olivat Iso-Britannia, Sveitsi ja Kiina. Tärkeimpien EU:n ulkopuolisten maiden lista on Ruotsissa varsin samanlainen. Selvin ero koskee Norjaa. Yhdysvaltojen jälkeen se on Ruotsin toiseksi tärkein EU:n ulkopuolinen palveluvientimarkkina.

Viimeisten kymmenen vuoden aikana EU-maiden palveluvienti on kasvanut keskimäärin noin 50 %:lla. Myös Suomessa palvelukauppa on kasvanut, joskin EU-aluetta hitaammin. Kymmenessä vuodessa Suomen palveluvienti kasvoi 45 % ja palvelutuonti puolestaan 39 %. Ruotsissa palveluviennin kasvu oli Suomea hitaampaa, mutta Tanskassa ja Saksassa nopeampaa.

3.2 Palvelukaupassa on eroja maiden välillä

Lähes 80 % Suomen koko palveluviennistä tulee viidestä tärkeimmästä palveluerästä. Ylivoimaisesti tärkein niistä on IT-palvelut ja ohjelmistot, joiden osuus Suomen koko palveluviennistä yltää 44 %:iin. Toiseksi tärkeimmän erän muodostavat erilaiset liike-elämän palvelut, kuten konsultointi ja t&k-palvelujen tuottaminen. Kolmanneksi tärkein erä koostui tavaramerkeistä, patenteista ja muusta aineettomasta omaisuudesta saaduista tuloista.

Myös Ruotsin palveluviennin tärkein erä on IT-palvelut ja ohjelmistot. Ruotsin palveluvienti jakaantuu kuitenkin huomattavasti monipuolisemmin eri palveluihin kuin Suomessa. Ruotsin palveluviennin erikoisuus on musiikin ja muun audiovisuaalisen tuotannon vienti ympäri maailmaa. Tanskan erityispiirre kansainvälisessä palvelukaupassa on puolestaan meriliikenne.

Vaikka palvelukauppa on kasvanut EU-maissa laajalti, hienojakoisella tasolla maiden välillä on suuria eroja palvelukaupan koostumuksessa.

3.3 Miltä näyttää tulevaisuus?

Todennäköisesti palveluilla käydään tulevaisuudessa yhä enemmän kansainvälistä kauppaa. Digitalisaatio tuo uusia mahdollisuuksia siihen, että palveluita voidaan tuottaa eri paikassa kuin ne kulutetaan.

On kuitenkin mahdollista, että meneillään oleva kansallisten ja alueellisten etujen esiinmarssi hidastaa palvelukaupan kasvua. Moniin palveluihin liittyy yhteiskunnan toimivuuden kannalta kriittisiä toimintoja, joiden kontrollia ei välttämättä haluta antaa oman maan ulkopuolelle. On mielestämme todennäköistä, että palvelukaupan kokonaisarvo silti kasvaa.

Moneen muuhun maahan verrattuna Suomen palveluvienti on varsin keskittynyttä muutamaan palveluerään. Tulevaisuudessa olisikin tärkeää, että palveluviennin kirjo olisi nykyistä laajempi.

Liitteet

Liitekuvio 1 Palveluviennin kehitys, indeksi 2013=100

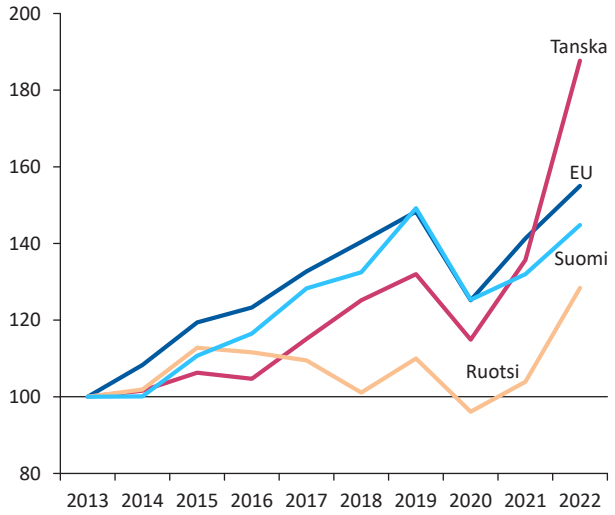

Huom. Kunkin maan palveluvienti on ensin deflatoitu ja sen jälkeen laskettu arvot indeksille.

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon.

Liitekuvio 2 Palvelutuonnin kehitys, indeksi 2013=100

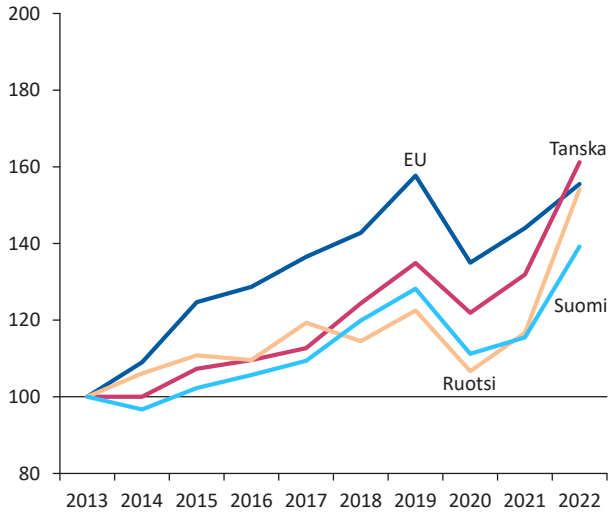

Huom. Kunkin maan palvelutuonti on ensin deflatoitu ja sen jälkeen laskettu arvot indeksille.

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon.

Liitekuviossa 1 vertaillaan palveluviennin kehitystä eri maissa. Ruotsi jää muista maista jälkeen, ja myös Suomi sijoittuu hieman EU-keskiarvon alapuolelle. Suomella on havaittavissa kasvava trendi viime vuosina, joskin vuoden 2019 tasoa Suomi ei ole vielä saavuttanut. Tanska on suoriutunut poikkeuksellisen hyvin ja ohittanut vertailumaat.

Liitekuviossa 2 tarkastellaan palvelutuonnin kehitystä. Kaikissa vertailumaissa havaitaan hyvin samankaltainen kehitystrendi. Ruotsi, Tanska ja Suomi noudattavat yhteneväistä palvelutuonnin kehityslinjaa, ja trendi on kasvava ajan myötä. Vuoden 2019 jälkeen näkyy koronan aiheuttama selvä pudotus, ja viimeisimpinä vuosina elpymisen myötä on palauduttu aiemmalle tasolle ja sen yli.

Liitekuvio 3 Palveluviennin osuus Suomen koko viennistä, %

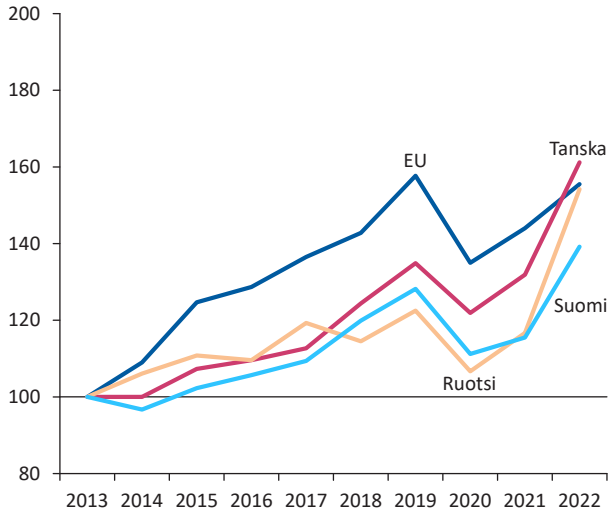

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Tilastokeskuksen aineistoon.

Liitetaulukko 1 **Suomen ja Ruotsin tärkeimmät palveluviennin kohdemaat EU:n ulkopuolella (% maan kokonaispalveluviennistä), 2022**

Kohdemaa	Suomi	Kohdemaa	Ruotsi
Yhdysvallat	19,8	Yhdysvallat	12,7
Iso-Britannia	3,9	Norja	9,6
Sveitsi	3,9	Iso-Britannia	8,8
Kiina	3,8	Sveitsi	5,7
Norja	3,2	Kiina	3,0

Lähde: Kirjoittajien laskelmat perustuen Eurostatin aineistoon.

Viite

[1] Lähde Eurostatin tilasto: 'Services trade by enterprise characteristics', jossa tuorein vuosi on 2018.

Kirjallisuus

Balassa, B. (1965). Trade liberalization and 'revealed' comparative advantage. *The Manchester School*, vol. 33, 99–123.

Export Music Sweden (2020). Sustaining Sweden's Music Export Success. Ladattavissa osoitteesta: https://report2020.exms.org/

Hoen, A. & Oosterhaven, J. (2006). On the measurement of comparative advantage. *The Annals of Regional Science*, vol. 40, 677–691.

OECD (2017). *Aid for Trade at a Glance 2017: Promoting Trade, Inclusiveness and Connectivity for Sustainable Development*. OECD, WTO 2017, Paris.

ETLA

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos

ETLA Economic Research

ISSN-L 2323-2447,
ISSN 2323-2447,
ISSN 2323-2455 (Pdf)

Kustantaja: Taloustieto Oy

Puh. 09-609 900
www.etla.fi
etunimi.sukunimi@etla.fi

Arkadiankatu 23 B
00100 Helsinki